

A kiscelli kastély

Mikor Kossuth Lajos halála után a főváros megvásárolta a katonai kincstártól az elnyűtt budapesti kaszárnyákat, az öreg király ráadásul odaajándékozta a városnak a gellérthegyi citadellát. Kimondhatatlanul megörültünk akkoriban ennek a prezentnek. Annyi bizonyos, hogy fejedelmi gesztus volt ez a ráadás, csak az a baj, hogy a város máig sem tudja: mitévő legyen a király ajándékával. De hát mit is kezdhet egy város békeidőben egy citadellával?

Most megint kapott Budapest egy ajándékot, amiről egyelőre nem tudja: elfogadja-e, vagy sem? Ez az új prezent nem kaszárnya, mint a király ajándéka, hanem kolostor. *Schmidt* Miksa a műgyűjteményeiről híres dúsgazdag bútorgyáros, parkostól, mindenestől a fővárosra testálta a kiscelli kastélyt, azzal a kikötéssel, hogy múzeumot csináljon belőle. A hivatalos emberek most leltározzák a hagyatékot. Annyi bizonyos, hogy ez a klostorból lett kastély csakugyan arra van predesztinálva, hogy múzeum legyen belőle. A kiscelli domb tetején áll és szinte uralkodik a tájék felett. Mögötte a Remetehegy, meg a Mátyáshegy; lába előtt pedig a *Zichy* grófok egykori városa, Óbuda terül el, melyre vadgesztenyefák virágzó lombja mögül kukucska le ez a 180—190 éves imponálóan szép fekvésű barokk épület.

A Zichyek birodalma

Bezzeg, mikor Budavár ormáról lehanyatlott a félhold és a vasonkői *Zichyek* bevonultak Óbudára: nem volt ott ennyi gyárkémény, meg téglavető. Nem volt ott más, csak pusztaság, mert lotharingiai Károly győztes hadai mindent elpusztítottak. Kökövön nem maradt és a sváb gyarmatosok úgy építették fel lassacskán az új várost az elpusztult házak tégláiból és azokból a római sírkövekből, melyeket Aquineum és környékének földjéből kibányásztak.

Hogyan kerültek Óbudára a *Zichyek*?

Óbuda a XVII. században a komáromi vár birtokaihoz tartozott és *Zichy* István, a magyar királyi kamara elnöke a többi faluval és pusztával egyetemben 57.518 forintért váltotta magához 1659-ben. A komáromi vár birtokhoz tartozott ebben az időben a komárommegyei Nagymegyér város, valamint Izsap, Ekecs, Nagy-Tany, Ket, Csicsó, Megyeres, Bogyá és Szöny helység, meg Aszód, vagy Királyföldre, Kec, Bök, Felső- és Alsó-Aranyos, Füzítő és Monostorpuszta; Pilis-

megyében pedig Óbudán kívül Tök, Buda-kesz, Szentendre, Bogdány, Tótfalu helységek, meg Monostor, a váci rév, Torda, Szentpéter és Várad-pusztá helyek. Ezt a sok falut és pusztát össze-vissza 57.518 forintért kapta 1659-ben I. Leopoldtól *Zichy* István, ki a tetejébe 1676-ban megkapta hozzá a grófságot is. Vagyis a 27 helység és pusztából egy-egy 2130 forintjába került *Zichy* grófnak, de Óbudára csak 28 év múlva költözökhett be, mikor a török kihurcolkodott onnan.

Az öreg *Zichy* István már csak hat esztendeig élvezhette a nagy gazdagságot, mert 1693-ban meghalt. Fia: Péter gróf kezdett hozzá a városépítéshez és kápolnát is ő épített a domb tetejére. Az volt a terve a valóságos érzelmi embernek, hogy a stájerországi Mária-Zell mintájára Kiscellt varázsolja a dombtetőre. A boldogságos Szűz fából faragott Mária szobrát is Mária-Zell-i szoborról mintáztatta le és ez a fából faragott Mária a zsámbéki kastélyban várta meg, míg elkészül a kápolna.

Péter gróf azonban hamarosan itthagya Óbudát. Meghalt, de az özvegye: *Bercsényi* Zsuzsanna s fia, Miklós, folytatták a kegyelet munkát és a városépítést. Zsuzsanna grófnő építtette Mária Terézia uralkodásának első éveiben azt a pompás barokk kastélyt is, melyben most az óbudai dohányraktár van elhelyezve. Óbuda betelepítése is tulajdonképpen a grófnő érdeme, ki vallásos meggyőződésével össze tudta egyeztetni azt is, hogy mikor Budaváros tanácsa kiűzte zsidó lakosságát, a kiülőzötteket *Zichy* Zsuzsanna grófnő 1746-ban Óbudán telepítette le.

Zichy Zsuzsanna fia, Miklós gróf, építtette meg azt a nagyszabású klostromot és templomot is, melyet ma mi kiscelli kastély néven ismerünk. 1749-ben készült el a klostrom, melyet a *Zichy* familia átadott a trinitariusoknak, melyet Zsuzsanna grófnő már azelőtt is többrendbeli kegyes adománnyal segített.

A trinitarius barátok

A trinitariusok Budavár visszavétele után kerültek hozzánk és a török fogságba esett magyar vitézek kiváltásával foglalkoztak. Koldulással gyűjtögették össze a váltságdíjat és a fogságból kiszabadított katonákat a háromszázcellás klostromban helyezték el addig, míg ismét útrakelhetek. A fogoly katonák nem töltötték haszontalanul az

Gyermeke nyaralását

ne döntse el, amíg nem nézte meg gyermek-üdülönket **Máriabesnyőn** (Fenyvesi fő-ut 7. sz.)

Tájékoztatót nyújt Török Ruth Deutscher Kindergarten, V, Erzsébet-tér 1. Telefon: 80.4-10.

időt a klostromban. A trinitariusoknak a domboldalon hatalmas gyümölcs és szőlőskertjük volt. Ezt a kiszabadított foglyok művelték.

Az életet szerető és az életet élvező emberek voltak a trinitarius barátok. Sok világotjáró és sok kalandot átélő emberek, kik azután, mikor Óbudán megpihentek, a kiscelli domb tetejéről a bölcsék nyugalmával szemlélgették a világot és a nagyszerű panorámát. A trinitariusoknak nagy érzékük volt a természet szépségei iránt. Erre mutat az is, hogy a budakeszi erdőben is kiválasztottak maguknak egy gyönyörű helyet, Makos Máriát, hová fából való kápolnát és nyárilakot épített nekik a grófnő, aki a barátokat ellátta étellel is. Évenként a kenyérnek valón és egy mázsa vajon kívül 36 akó bort adott nekik. A trinitariusok voltak ugyanis a *Zichy*-család konvenció papjai. Később, híres búcsújáró hely lett Kiscell és messze földről keresték fel a hívők.

Azonban a trinitariusoknak is csak addig volt jó dolguk, míg élvezhették a *Zichy* familia bőkezűségét. Ez is véget ért. 1758-ban, amikor örökös nélkül halt meg gróf *Zichy* Miklós. Özvegye *Berényi* Erzsébet grófnő Óbudát és a hozzátartozó 26 faluból és pusztából álló uradalmat 16.000 forintos évrádekért átengedte az udvari kamarának. Így lett a *Zichyek* birodalmából Mária Terézia élete végén kamarai uradalom. II. József pedig, aki tudvalevően „eltörölte” a legtöbb magyarországi szerzetesrendet: 1784-ben lefoglalta a kiscelli klostromot is. Temploma tornyát lebontatta; celláit összetörette; a freskókat bemeszeltette és kaszárnya lett a klastromból. A fehér reverendát és mellükön vörös és kék keresztet viselő barátok helyett katonák költöztek. A katonai kincstár 52.805 forinton vásárolta meg a klostromot, melyet később rokkant katonák házává alakítottak át. A boszniai okkupáció idején megint katonakórház, végül katonai ruháraktár lett a kiscelli klastromból, melytől harminc esztendőn keresztül próbált megszabadulni a kincstár, de soha nem sikerült neki.

1910-ben *Schmidt* Miksa véletlenül arra járt; meglátta, megtetszett neki ez az impozáns barokk palota és 175.000 koronáért megvásárolta. Akkor csak öt hold tartozott hozzá, de *Schmidt* még 25 holdat vásárolt, hogy megfelelőbb, hozzáillőbb park vegye körül a kiscelli kastélyt. Azután odahordatta műkincseinek és műkincs-utánszámaik egy-

részt. Ezzel bútorozta be a százszobás palotát.

A szép formák szerelmese

Schmidt Miksa t gadhatatlanul érdekes figurája a békebeli Budapestnek. Egy kis bécsi műhelyből a maga eszével, tehetségével teremt hatalmas gyárat, mely a munkások százainak ad kenyeret, neki magának pedig hatalmas vagyont. Műemlékeket restaurált és régi bútoremekművek utánszámaikat gyártotta — nagyban. Hercegek és grófok, meggazdagodott gyárosok és konjunkturás tőzsdések lakásberendezője volt *Schmidt* Miksa és mikor meghalt, 15 millió pengőre becsülték a hagyatékát. Szerelmese volt a szép formáknak, szoborban, bútorban, nőben ezt kereste. Művész volt maga is és ízléssel, művészettel tudta utánozni elmúlt idők nagy mestereinek klasszikus stílusú műveit. Gyártott késő renaissance asztalt a XVII. századból; Chippendale szekrényeket, biedermeier szófákat és olyan XVII. század korabeli széket fabrikált, melyen nemcsak a Strozzi-család címere volt megtevesztően hű, hanem a szúrágás is. Ezeket a pompás bútorokat adta el a mágnásoknak és a gazdagoknak, néha drágábban, mintha valódi régit adott volna nekik.

Schmidt Miksa tulajdonképpen illúziót árult, mert azt tartotta, hogy az illúzió ha kellő módon szervirozza az ember, néha többet ér a valóságnál. Ez az illúzió-üzlet 15 milliót hozott neki, amelynek jó részét műkincsekbe, régi palotákba és klasszikus bútoremekbe investálta. Nagy gyűjtő volt. Szerette a régi bútorokat, de ezeket nem adta el. Ezeket megtartotta magának. Gróf *Batthyány* Ferenc özvegyétől megvette a Mányoki-uti parkot. Ausztriában a pötzleinsdorfi és seewaldi villákat, Bécsben a Chotek grófok palotáját s megtöltötte őket műkincsekkel.

Tulajdonképpen igénytelen ember volt. Hetekig eltudott lenni kávéban, kenyéren, de ha egyszer társaságba került, akkor kitétt magáért. Sok volt benne a póz, a színészkedés, amivel épüget elszédítette előkelő vevőit, mint hamis villoraival. A kiscelli kastélyban máig sincs villany, gyertyákkal világítanak, mert azt tartotta, hogy a nő dekoltázs csak gyertyafény mellett érvényesül igazán. Első szerelméről, Mánás Elzáról annakidején nagyon sokat beszéltek. Mikor azután később megnősült és egy gyönyörű társaság-beli nőt vett el, annak a kedvéért néha nagy-ritkán nagy estélyeket rendezett a kis-

celli kastélyban. Bohém társaság, mulatósnágnásfiúk, festők, szobrászok, színészek és újságírók voltak a vendégei. Ilyenkor mindig a legfinomabb francia pezsgőkkel és finom nehéz borokkal traktálta vendégeit. Ő maga keveset ivott és csak mint néző vett részt a mulatságban. De ha olykor, nagyon ritkán reggelfelé a pezsgőtől jókedvé támadt neki is, akkor tört és zúzott. De csak eredeti herendi tányérokat és altwien-csészéket.

Mikor szépasszony felesége Velencében öngyilkos lett, ez a tragédia nagyon lesújtotta. Külön vonatot bérelt, felvirágozta. Úgy ment a halott elé. Ez a felvirágozott vonat vitte a koporsót Atterseeig. A koporsót a tó tulsó végében rakta le a vonat. Schmidt Miksa három gyászhajót bérelt. Vaksötét éjszakában, rengeteg fáklyafényben ez a hajó vitte a halottat és a gyászolókat a tó másik partjára, hol a seewaldi kastély állott. Az első hajó vitte a koporsót, a többi a gyásznépet. A seewaldi kastély nagytermében ravatalozták fel a koporsót és pont éjfélkor vitték le a halottat a kriptába.

Szerette a romantikát Schmidt Miksa, ki a fővárosra hagyta a kiscelli kastélyt.

Pásztor Mihály